PAGINI INEDITE DIN CORESPONDENȚA LITERARĂ PRIMITĂ DE N. IORGA (1890—1919)

DE

GH. BUZATU

Adept al conceptului de *istorie totală*, Nicolae Iorga a cuprins în aria investigațiilor sale întinse domenii ale literaturii române și străine, asupra cărora ne-a lăsat numeroase și apreciate sinteze. De asemenea, marele cărturar și patriot a fost un veritabil creator — este adevărat, inegal, cu dobîndiri minore, dar și cu unele notabile, excepționale chiar — pe tărîmurile poeziei, criticii literare, dramaturgiei, memorialisticii, descrierilor de călătorie etc.[1]. Istoricul și-a legat numele și de editarea sau de îndrumarea mai multor reviste literare, în primul rînd a „Semănătorului" (1903—1906), fiind și teoreticianul curentului purtînd numele prestigioasei publicații bucureștene care a avut o parte de contribuție nu tocmai neglijabilă în pregătirea spirituală a Marii Uniri de la 1 decembrie 1918[2]. În general, în mișcarea literară românească de după 1890 cărturarul și patriotul român s-a impus ca o prezență mereu vie și, în această privință, o mărturie elocventă ne oferă arhiva savantului (431 volume), aflată în păstrare la Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România.

Materialele din colecția personală a lui N. Iorga au un caracter extrem de variat: diverse manuscrise de-ale istoricului, broșuri, extrase din presa vremii, telegrame și foarte multe scrisori — din țară sau din străinătate — expediate de oameni de știință, politicieni, cărturari ai satelor, țărani, muncitori, studenți, elevi, militari. Un interes aparte prezintă sutele de scrisori adresate și, mai ales, primite de Iorga de la scriitorii contemporani. Din îndemnul savantului, multe dintre acestea — mai cu seamă cele din epoca „Semănătorului" — au văzut lumina tiparului în cunoscuta colecție editată de către I. E. Torouțiu[3]. Recent, alte docu-

---

[1] Cf. Const. Ciopraga, *Literatura română între 1900 și 1918*, Iași, Editura Junimea, 1971, p. 656—667.

[2] N. Iorga *Istoria literaturii românești. Introducerea sintetică*, București, 1929, p. 206.

[3] Vezi I. E. Torouțiu, *Studii și documente literare*, vol. VII, VIII, X, XII, București, 1936—1940.

BDD-A1518 © 1971 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 13:41:53 UTC)

mente purtînd semnătura unor cunoscuți scriitori români au văzut lumina tiparului [4]. În arhiva lui N. Iorga se păstrează încă multe documente literare inedite. Fără a avea toate aceeași valoare, o bună parte dintre ele comunică detalii prețioase asupra relațiilor existente între N. Iorga și scriitorii vremii, atestă prestigiul binemeritat și rolul savantului în mișcarea literară, dezvăluie, în sfîrșit, aspecte interesante legate de tipărirea unor lucrări, editarea unor reviste sau evidențiază fapte de seamă din viața unor personalități. Cu titlu de exemplu relevăm conținutul unora dintre documentele din această categorie. Parcurgînd materialele aflate în arhiva lui N. Iorga, aflăm, de pildă, că Titu Maiorescu a refuzat să comunice tînărului istoric unele date necesare pentru întocmirea unei biografii [5] sau că Sextil Pușcariu i-a solicitat sprijinul pentru a fi ales în postul de secretar al „Astrei" [6]. I. Slavici a expediat lui Iorga un „manuscript" pentru „Semănătorul" [7], în vreme ce Emil Gârleanu consemna opiniile favorabile exprimate în Moldova în privința „Neamului Românesc" [8]. Din altă parte luăm cunoștință de intervenția, la 15/27 noiembrie 1897, a lui Duiliu Zamfirescu pentru a-i înlesni lui Iorga accesul în arhivele italiene din Ancona [9]. Un puternic ecou a avut în rîndul scriitorilor mișcarea din martie 1906 pentru apărarea limbii românești, inițiată de N. Iorga. Imediat după evenimente, istoricul a fost încunoștiințat de sprijinul intelectualității craiovene (și al lui I. Minulescu) [10], al celei ploieștene (și al lui Eugen Lovinescu și I. A. Bassarabescu) [11] și de acela al lui N. Batzaria din Salonic [12]. În anul 1907, după marea răscoală a țăranilor în cursul căreia Iorga s-a aflat alături de cei mulți și nedreptățiți, el a fost felicitat pentru cea dintîi desemnare în Parlament de către G. T. Kirileanu [13], iar, în ajunul succesului, o vedere expediată din Ungaria și semnată, printre alții, de Octavian Goga ura istoricului „izbîndă din tot sufletul" [14]. În Oltenia, poeta Elena Farago a participat nemijlocit la acțiunile inițiate de Iorga pentru strîngerea de ajutoare destinate familiilor țărănești care suferiseră în cursul sau în urma represiunilor armate din martie 1907 [15]. Din timpul primului război mondial (1916—1918) se păstrează nenumărate mărturii care atestă că mînuitorii condeiului s-au aflat în primele rînduri ale luptei pentru repunerea României în toate drepturile ei. Astfel, la 5 iunie 1917 poetul Al. Lascarov-Moldovanu, care pleca pentru a doua oară pe front, ținea să-l încredințeze pe destinatar că dorea să-și facă „datoria" [16]. De asemenea, nu lipsesc din arhiva istoricului rînduri primite de la Demostene Botez, însoțite de mai multe poezii pentru „Neamul Românesc" [17], felicitări de ziua onomastică a lui N. Iorga transmise de

---

[4] Cf. Barbu Theodorescu, *Biografia școlară a lui N. Iorga*, București, 1970; A. Z[ub], *N. Iorga și artele*, în „Cronica", Iași, an. V, nr. 48 din 23.XI.1970; Gh. Buzatu, *N. Iorga și O. Goga*, în „Cronica", Iași, an. I, nr. 19 din 18.VI.1966.

[5] Biblioteca Academiei, *Corespondența N. Iorga*, vol. 6, f. 27 (scrisoarea lui Titu Maiorescu către N. Iorga. București, 21.III.1895).

[6] Idem, vol. 18, f. 176—177 (scrisoarea lui Sextil Pușcariu către N. Iorga. Sibiu, 10.VIII.1902).

[7] Idem, vol. 30, f. 31 (scrisoarea lui I. Slavici către N. Iorga. Măgurele, 1.I.1906).

[8] Idem, vol. 43, nepaginat (scrisoarea lui Emil Gârleanu către N. Iorga din 25.VIII.1906).

[9] Idem, vol. 9, f. 34.

[10] Idem, vol. 32, f. 91.

[11] *Ibidem*, f. 114.

[12] Idem, vol. 34, f. 6.

[13] Idem, vol. 71, f. 17.

[14] Idem, vol. 95, f. 11.

[15] *Ibidem*, fiiele 80, 107.

[16] Idem, vol. 267, f. 170.

[17] *Ibidem*, f. 185—186 (scrisoare din 16.VI.1917).

BDD-A1518 © 1971 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 13:41:53 UTC)

către colaboratorii săi de la același ziar [18], Al. Cusin ș.a. [19]. În sfîrșit, în iulie 1919, un ieșean pretinde explicații lui Iorga în legătură cu mobilurile intervenției făcută la rege pentru a obține „grațierea scriitorului Arghezi" [20].

Printre personalitățile cu care N. Iorga a întreținut o corespondență literară asiduă s-au aflat și H. Tiktin, G. Bogdan—Duică, Mihail Dragomirescu, Octavian Goga, Octavian Tăslăuanu, Mihail Sadoveanu, I. A. Bassarabescu, I. Agârbiceanu și Liviu Rebreanu. După cum este cunoscut, unele dintre scrisorile primite de istoric de la aceștia au fost tipărite. Mai jos tipărim 14 scrisori inedite provenind de la cei amintiți în răstimpul dintre 1890 și 1919. Documentele respective sporesc informațiile cunoscute referitoare la începuturile scrisului lui N. Iorga în domeniile poeziei și eseului literar ori contribuie la precizarea raporturilor existente între istoric și colaboratorii revistelor „Convorbiri Literare", „Arhiva Societății Științifice și Literare", „Semănătorul", „Luceafărul" și „Neamul Românesc". Totodată, ele furnizează elemente interesante de natură să întregească biografia savantului sau a unora dintre corespondenții săi.

I

Solca 7 august 1890

D-le Iorga,

„Arhiva" [21] nu numai că apare ci a și intrat în al doilea an al apariției sale. Nr. I al an. II, care se tipărește chiar acum, conține articolul d-tale „Pesimizmul la artist" [22], Nr. VI al an. I „Manolache Drăghici" și una sau două dări de seamă ale d-tale [23]. Revista apare acuma în editura lui Butureanu, care însă e absent din Iași (se află la Agapia, pare-mi-se). Pe cît știu, conferința d-tale [24] s-a admis spre publicare. Îndată ce voi fi întors acasă mă voi interesa de dînsa.

Salutare

H. Tiktin

Complimente d-lui Tasu [25].

Solca (Bucovina).

(Biblioteca Academiei, Corespondența N. Iorga, vol. 1, f. 57)

II

Domnule Iorga !

Iată răspunsul la questionarul d-tale [26].

---

[18] Idem, vol. 269, f. 231.

[19] Idem, vol. 259, f. 124—125.

[20] Idem, vol. 263, f. 425.

[21] „Arhiva Societății Științifice și Literare", organ al „Societății Științifice și Literare", fondată la Iași în noiembrie 1888. Revista apărea, începînd din iulie—august 1889, sub îndrumarea lui A. D. Xenopol, H. Tiktin și N. Leon.

[22] Vezi „Arhiva...", tom. II, nr. 1, p. 26—39 și 92—103.

[23] Vezi „Arhiva...", tom. I, nr. 6, p. 682—698. In același număr a apărut o singură dare de seamă a lui N. Iorga pe marginea unei lucrări editată de I. Bianu (p. 759—761).

[24] Probabil este vorba de studiul lui N. Iorga tratînd despre *Începuturile romantizmului*, tipărit în „Arhiva...", tom. II, nr. 6, p. 671—740.

[25] Vasile Tasu, cunoscut jurist, membru al societății „Junimea", socrul lui N. Iorga.

[26] Referire la nedumeririle exprimate de N. Iorga într-o scrisoare trimisă din Paris lui H. Tiktin la 1 martie 1891 (vezi Francis Munteanu-Rîmnic, *Istoricul Iorga și filologul Tiktin*, în „Tribuna", Cluj, an. X, nr. 10.III.1966, p. 2).

BDD-A1518 © 1971 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 13:41:53 UTC)

1. Omiterea numelui d-tale din listă [27] se va rectifica în numărul viitor.
2. Conferența d-tale [28] s-a prezentat în mai multe rînduri la ședințe, dar din nefericire nu s-a găsit nimenea care să-i poată citi manuscriptul ; numai darea de seamă asupra cărții lui Picot s-a putut descifra și publica (vezi Nr. 6).
3. Nr. 2 al „Arhivei" ți-a fost trimis *de două ori*. Acuma ți-l trimit pentru a treia oară (recomandat) împreună cu Nr. 6 [29].
Ești mulțumit acum ?

Salutare,

H. Tiktin

Iași, 6/18 martie 1891.

(Bibl. Acad., Corespondența N. Iorga,
vol. 2, f. 16)

III

Domnule Iorga,

În zilele acestea voi da o petiție pentru transferarea la București și Ploești. Am judecat așa : Poate nu va vrea ministrul ori *nu va putea* să mă ducă la București. Atunci să fiu cel puțin aproape de București. *Aici nu vreau să mai stau în nici un caz.* Firește că eu aș dori să fiu în București. Te rog deci pe d-ta, care ești energic, să-l supui o dată pe dl. Haret [30] cu o stăruință pentru mine, *pentru București.* Îi vei spune ce vei crede de bine, ca să-l convingi de un adevăr : acolo, la București, aș putea fi productiv, la Ploiești mai puțin, aici mai deloc.

Ca să fii bine orientat copiez aici răspunsul ce l-am primit de la S. Haret la o scrisoare a mea :

„Trimite-mi, te rog, o petiție formală pentru trecerea d-tale la Ploești sau București, pentru ca s-o am la mine. Nu știu dacă va putea fi satisfăcută. Dacă va fi posibilă transferarea să am petiția la îndemînă.

Primește salutările mele

S. Haret"

Cred că nici nu-i urgent a vorbi.

Îi vei vorbi — admițînd că ai să-i vorbești, nu să-i scrii — ocazional. Ori d-ta poate crezi că-i mai nimerit să-i consacri acestei afaceri o vizită anume la minister?

Eu sînt sigur de bunăvoința d-tale. De aceea fac acest apel, în urma căruia S. Haret va fi informat și de d-ta asupra mea.

Canalii de aici i-au scris și vorbit destule rele. Așa se zice. Auzind i-am scris și eu. Despre acest lucru nu trebuie însă să se pomenească.

---

[27] În tomul II, nr. 3 al „Arhivei..." s-a publicat o listă a membrilor „Societății Științifice și Literare" pe anul 1890—1891 în care a fost omis numele lui N. Iorga (p. 257—259). În numărul următor nu s-a făcut cuvenita rectificare, promisă de Tiktin.

[28] Vezi nota 24.

[29] În tomul II, nr. 2 al „Arhivei..." (p. 213—224) se afla studiul lui Iorga intitulat *Critica literară și anticii*. Darea de seamă asupra cărții lui E. Picot (*Chants populaires des Roumains de la Serbie*, Paris, 1889) s-a tipărit în tomul II, nr. 3 (p. 368—371).

[30] Spiru Haret, ministrul Cultelor și Instrucției Publice în cabinetul condus de D. A. Sturdza (martie 1897—aprilie 1899).

BDD-A1518 © 1971 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 13:41:53 UTC)

După ce vei vorbi, te rog, d-le Iorga, să-mi scrii 3—4 șire ce-a zis și ce va face.

Primește salutările mele cele mai sincere.

G. Bogdan Duică

Focșani
7/II. 99.

(Bibl. Acad., Corespondența N. Iorga, vol. 11, f. 21—22).

IV

1899 Dech. 4

Iubite domnule Iorga,

Astăzi s-au lămurit lucrurile mai bine decît mă așteptam[31]. Din fericire coala 1 nu s-a tras, precum îmi spusese administratorul; zețarul vrea întîi să zețuiască întreg articolul[32] și-apoi să ți-l trimeată. Cum vezi, fiecare lucrează cum îl taie capul! Eu îi spusesem una și el a făcut alta: republică sau anarhie! Dar se vede că și anarhia slujește la ceva. În cazul de față — minunat. Acum iacă cum stă lucrul.

Astăzi la 12 zețarul îți va aduce în persoană primele pagini. Dacă îți convine să se publice pe dichemvrie, ne-ar fi de mare folos aceasta, căci am putea apărea la timp. Dacă nu, rămîne pentru ianuarie.

Modificări nu s-au făcut în articol, chiar acolo unde Tocilescu ar fi putut avea dreptate[33]. Era vorba să ți-atragă atențiunea unul din istorici, care, în cazul de față, erau mai autorizați decît noi. Așa bunăoară d-ta afirmi că Tocilescu nu admite că Mircea a fost dus în exil la Brusa de către Baiazid. În fapt însă el o admite și o și spune, numai n-o fixează cronologicește după bătălia de la Argeș unde d-ta vei fi căutat-o. Negreșit ar fi putut careva răspunde pentru d-ta că afirmația d-tale este privitoare numai la ceea ce Tocilescu spune că se întîmplă *după bătălia de la Argeș*, iar nu ce spune la altă dată. Decît e un răspuns subtil care nu prinde.

Cam același lucru stă cu Dobordize, pe care Tocilescu totuși îi dă și numele de Dobrotici și nu știu mai care. Ar putea iar răspunde careva, pentru d-ta, că afirmația d-tale cum că Tocilescu nu l-ar cunoaște pe Dobrotici decît după Dobordize al lui Jirecek de acum 20 de ani nu implică și afirmarea că Tocilescu l-ar numi pe Dobrotici *numai* Dobordize. Decît, iarăși o subtilitate care nu prinde. Negreșit asemenea mici mărunțișuri le-ai fi putut d-ta observa fie la prima, fie la a doua corectură; dacă însă ar fi scăpat neobservate, ar fi putut deveni o teribilă armă în mîna lui Tocilescu contra d-tale. Și singura d-tale scăpare ar fi fost numai lipsa de talent a adversarului d-tale. Oricum ar fi — modificări nu s-au făcut. Dar s-au făcut *suprimări*. Nu s-ar fi făcut nici acestea dacă Evolceanu[34]

---

[31] Despre aceeași problemă vezi și alte scrisori inedite ale lui Mihail Dragomirescu adresate lui N. Iorga la 2, 3 și 10 decembrie 1899 (Biblioteca Academiei, *Corespondența N. Iorga*, vol. 11, filele 193—194, 197—198, 205).

[32] Este vorba de studiul lui N. Iorga intitulat *Cum se predă istoria în școalele noastre. Cu ocazia unui nou manual*, apărut în „Convorbiri Literare", an. XXXIV, p. 42—77, 132—167, 206—236, 394—418, 507—511.

[33] În articolul menționat Iorga analiza un manual recent tipărit de către Grigore Tocilescu.

[34] D. Evolceanu, profesor de latină la Universitatea din București și colaborator al „Convorbirilor Literare".

BDD-A1518 © 1971 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 13:41:53 UTC)

n-ar fi venit de la d. Maiorescu cu vorba: „Iorga admite suprimările la chestiunea personală între el și Tocilescu!"

Dacă n-ar fi venit cu vorba aceasta, apoi cu greu ar fi fost publicabil în „Convorbiri", fiindcă „Convorbirile" or fi având ele multe păcate, dar de un lucru s-a ferit ca de foc: personalitățile! Negreșit, cel dintîi care ar fi fost afectat de nepublicarea lui aș fi fost eu, care am citit articolul și care am fost pătruns de admirație pentru siguranța, mulțimea, ușurința de expunere a informațiilor ce se întîlnește pe fiecare pagină, în fiecare rînd. De ce nu te-oi fi mulțumind cu admirația oamenilor pentru știința ce posezi (de altminteri oricît de însemnați ar fi ei) și vrei cu orice preț să le strici seninătatea admirației cu chestiuni personale? Nu pricep.

Cu speranța că lucrurile se vor termina numai spre mulțumirea tuturor te rog primește amicalele mele salutări.

Mihail Dragomirescu

(Bibl. Acad., Corespondența N. Iorga, vol. 11, f. 199—200)

V

Budapesta 9 Febr. 1904.

Prea Stimate Domnule Profesor,

Cu poșta de astăzi expediez pentru corectură manuscriptul ce ați binevoit a ne pune la dispoziție[35]. Nu l-am cules tot materialul ci numai atît cît e nevoie pentru o coală de tipar, pentru că altfel s-ar ivi greutăți cu tipăritul. După cum spune tipograful — din pricină că are foarte puține litere, astfel că nu poate păstra columnele de la un număr la altul. Încă un lucru ne îndrumă să vă cerem scuzele. Anume, noi neștiind ce format doriți Dv., am tipărit într-un format mai mic. Vă rugăm deci să ne iertați pentru că nu știam.

Primiți vă rog, Prea Stimate Domnule Profesor, mulțămita noastră, pentru dragostea adevărată cu care ne sprijiniți.

Cu distinsă stimă

Octavian Goga

P.S. Vă rugăm respectuos a ne înapoia manuscriptul, respectiv corectura, cu posibilă grabă.

(Bibl. Acad., Corespondența N. Iorga, vol. 22, f. 63)

VI

Prea Stimate D-le Profesor,

Ne permitem a Vă ruga respectuos să binevoiți a ne trimite continuarea articolului D-voastre pentru Nr. 3 al „Luceafărului"[36].

Partea publicată în numărul prim s-a tras deja în tipar separat în 80 exemplare.

---

[35] Vezi N. Iorga, *Mărunțișuri istorice culese din Ungaria*, I, în „Luceafărul", Budapesta, nr. 1/1904, p. 10—13.

[36] Vezi N. Iorga, *Mărunțișuri...*, II, în „Luceafărul", Budapesta, nr. 3/1904, p. 75—79.

BDD-A1518 © 1971 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 13:41:53 UTC)

Mulțumindu-Vă și de astă dată pentru distinsa atențiune ce ni-o dați, primiți, Vă rog, asigurarea stimei și recunoștinței noastre.

Al D-Voastre devotat :

Oct. C. Tăslăuanu

Budapesta, 21 Ianuarie 1904
(Str. Zöldfa 13).

(Bibl. Acad., Corespondența N. Iorga,
vol. 22, f. 35)

VII

Prea Stimate Domnule Profesor,

Vă rog să mă iertați pentru întîrzierea răspunsului și a trimiterii broșurii[37]. Împiedicat de boală, care m-a silit să zac vreo trei săptămîni, nu m-am putut interesa nici de broșură, nici de „Luceafărul". Acum mi-a promis tipograful că mîne e gata, așa că o să mă grăbesc a V-o trimite.

Cu această ocazie permiteți-mi, Mult Stimate Domnule profesor, să mulțumesc încă o dată pentru sentimentele D-Voastre de dragoste arătate față de revista noastră. Fiți sigur că pentru prestigiul moral la care am ajuns prin prețioasa D-Voastre colaborare o să Vă purtăm întotdeauna cele mai sincere sentimente de gratitudină. Ne-ar plăcea mult dacă am reuși să ne menținem și singuri la nivelul ajuns, făcîndu-ne astfel vrednici de dragostea D-Voastre. Vă spun însă sincer că n-am nici o nădejde, deoarece greutățile cu care avem să ne luptăm ne prevestesc tot mai serios ziua cea din urmă. Eu acum trebuie să plec, pe-o lună, la oaste și las revista într-o situație financiară și morală cam grea, să nu zic desperată. A patra oară am făcut tot ce-am putut ca să-i mîntui viața, nefiind de față nu pot ști dacă va reuși să scape și de astădată cu zile. Vă rog să mă credeți că vina nu e a noastră, ci a obștescului neam foarte, dar foarte rău de plată. L-am rugat să fie de omenie; știu eu dacă ne va asculta?...

Dacă eventual ați avea ceva de comunicat redacției, Vă rog să binevoiți a Vă adresa D-lui Goga, care va rezolva toate afacerile curente în lipsa mea.

Al D-Voastre devotat stimator :

Oct. C. Tăslăuanu

B[uda]pesta, 30 mart '904.

(Bibl. Acad., Corespondența N. Iorga,
vol. 22, f. 117—118)

VIII

Prea Stimate Domnule Profesor,

Vă rog iertați-mă că îndrăznesc să Vă răpesc din nou o clipă două.

Aș voi să alătur la numărul Ștefan cel Mare[38], ce-l pregătim, portretul acestui Voievod lucrat de pictorul Costin Petrescu, de care ați vorbit într-o cronică

[37] Este vorba de exemplarele broșate ale lucrării *Mărunțișuri istorice culese din Ungaria.*

[38] Vezi „Luceafărul", Budapesta, nr. 12—13 din 1 iulie 1904.

BDD-A1518 © 1971 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 13:41:53 UTC)

a revistei „Semănătorul". Nu s-ar putea ca prin intervenţia D-Voastre să primim 800 exemplare gratuit sau cu preţ redus? Îmi închipui că se va executa pe cheltuiala Ministerului de Instrucţie, — în acest caz cred că rugămintea mea n-ar fi greu de împlinit.

După întoarcerea mea din armată am reuşit să aranjez finanţele „Luceafărului", aşa că acum scoatem trei numere deodată, iar pe viitor sper că nu se va mai poticni.

Rugîndu-Vă să binevoiţi a da ascultare rugăminţii mele de mai sus, sînt al

D-Voastre devotat stimator :

Oct. C. Tăslăuanu

Budapesta, 12. VI. '904.

(Bibl. Acad., Corespondenţa N. Iorga,
vol. 23, f. 2—3)

IX

Budapesta, 8 Noembre '904

Prea Stimate Domnule Iorga,

O prea respectuoasă rugăminte : Ne apropiem de Anul Nou şi ne-ar plăcea foarte mult dacă din acest prilej veţi binevoi a Vă aduce aminte de noi, trimiţîndu-ne un prea frumos articol cum numai D-Voastră ştiţi scrie [39]. Publicul nostru dinpreună cu noi am fi foarte fericiţi dacă ne-aţi tălmăci importanţa mişcării literare de la noi. Asta ca să avem un *credo* în formă concretă, care să ne servească drept călăuză înţeleaptă şi mîntuitoare.

Vă rog scuzaţi-mă pentru incomodare şi primiţi asigurarea prea distinsei mele consideraţiuni.

Al D-Voastre devotat,

Oct. C. Tăslăuanu

(Bibl. Acad., Corespondenţa N. Iorga,
vol. 23, f. 269)

X

Prea Stimate Domnule Iorga,

In numele redacţiunii noastre Vă mulţumesc din toată inima pentru noua dovadă de dragoste [40].

Rămînem pentru totdeauna îndatoraţi.

Al D-Voastre devotat,

Oct. C. Tăslăuanu

Budapesta, 2 Decembrie '904.

(Bibl. Acad., Corespondenţa N. Iorga,
vol. 24, f. 22)

[39] Istoricul a trimis articolul solicitat (vezi N. Iorga, *Ce trebuie a se ceti*, în „Luceafărul", Budapesta, nr. 1/1905, p. 3—4.

[40] Pentru laude la adresa „Luceafărului" în revista „Făt-Frumos" ce apărea la Bîrlad (nr. 15/1904).

BDD-A1518 © 1971 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 13:41:53 UTC)

XI

Ploești, 25 Avril 1906.

Iubite Domnule Iorga,

Îți mulțumesc din toată inima că te-ai gîndit la mine atît de prietenește în chestia ziarului [41]. Dar tocmai aceasta mă pune în încurcătură sufletească : n-aș vrea să mi se confunde lipsa de putere cu lipsa de bunăvoință. Duc foarte puțină viață publică în Ploești. Noi, *junimiștii*, stăm rău aici. N-avem nici club, nici gazetă ; iar între noi nu ne vedem cu lunile. Cluburi independente nu există. E unul [...] unde se joacă table și cărți. De aceea, stau mai mult în casă și aflu întîmplările orașului din cele trei gazete locale sau din corespondența trimisă ziarelor din București, de necunoscuți.

Din toate acestea, nu vreau să deduci, însă, că fug de propunerea D-tale. Dimpotrivă : sînt lucruri însemnate — în Ploești — care merită atenția. Despre acestea voi scrie și vă voi trimite articole — bineînțeles, neiscălite — oridecîteori voi găsi fapte care vor trebui puse în circulație.

Un lucru, însă, nu voi putea face și pentru aceasta te rog să mă ierți : Nu mă pot angaja de mai-nainte pentru *fiecare săptămînă*. Ar fi să iscălesc o poliță pe care nu știu dacă aș fi în stare s-o plătesc la vreme. Și țin la cinste.

Mă primiți așa? Deocamdată, libertate în timp ; și cu atît mai bine dacă voi găsi mijlocul să vă trimet și săptămînal.

Pentru Nr. 1, vă expediez chiar aici cîteva informații [42] și te rog să-mi spui dacă — și ca redactare și ca conținut — intru în prevederile Dv. În specialitatea gazetăriei trebuie să-mi mărturisesc păcatul de a fi puțin inițiat.

Devotatul D-tale
I. A. Bassarabescu

P. S. 1) Am tăiat din ultimul număr al gazetei locale februariste „Prahova" un articol al unui profesor de la liceul de aici. Intre alții, te ocărăște și pe D-ta.

2) Cam ce dimensiune să aibă — aproximativ — articolele?

(Bibl. Acad., Corespondența N. Iorga, vol. 35, f. 42—43)

XII

Fălticeni, în 14 Decembre 1906

Mult Stimate domnule Iorga,

Primesc de la Iosif vestea că de sărbători, cu împrejurarea împlinirii a cinci ani de viață a „Sămănătorului", se va tipări un număr mai mare, de trei coale. Dacă „Sămănătorul" a ajuns cel întîi dintre toate revistele săptămînale cinci ani de viață, asta, negreșit, mai ales dumneavoastră se datorește : o știți și dumneavoastră și, de sigur, o știm și noi foarte bine. Cum cred că regretata dumneavoastră retragere [43] nu înseamnă ruperea relațiilor dintre noi, fiindcă aceeași flacără

[41] În ajunul scoaterii „Neamului Românesc" (10 mai 1906), N. Iorga a apelat la Bassarabescu ca să-i trimită corespondențe săptămînale despre cele petrecute în Ploiești.

[42] Aceste informații nu au apărut în nr. 1 al „Neamului Românesc". Un prim articol, despre *Partidele politice din Ploiești*, semnat de B. Orheiu, s-a publicat în „Neamul Românesc" din 21 mai 1906 (p. 55—56).

[43] N. Iorga s-a retras de la conducerea „Semănătorului" la 15 octombrie 1906. M. Sadoveanu, deși în corespondența cu istoricul și-a exprimat regretul în legă-

BDD-A1518 © 1971 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 13:41:53 UTC)

și aceeași rîvnă cere munca spre un scop comun, și fiindcă noi, oricum, cu dragoste privim la cel ce de drept e un conducător, ar fi bine ca acum, la încheierea anului al cincilea cu un număr excepțional, să dați și dv. ceva[44]. Articolul pe care l-ați da ar însemna că ideea cea mare tot ne unește : asta pentru oamenii buni ; și ar mai însemna că cei ticăloși trebuie să tacă o dată pentru totdeauna, să nu mai comenteze într-atîtea infame chipuri, la lumină și la întuneric, retragerea dv. de la „Sămănătorul".

Oricum ați hotărî în această împrejurare, domnule Iorga, să știți însă că de la noi, și mai ales de la mine, aceleași sentimente pornesc spre dv., fără scădere.

Dacă mici lucruri omenești ne-au despărțit, ce frumos ar fi să fim totuși uniți pînă la biruința dv. definitivă, uniți în idealul cel mare, asupra căruia știm prea bine cine a proiectat atîta lumină ! Nu e nimic, toate nemulțumirile trec, gîndiți-vă la anii cît am lucrat alături ; cu tot sufletul, cu toată dezinteresarea ai dv. am fost; sînt sigur că acum, după ce au trecut clipele de necaz, vă gîndiți și dv. cu suflet mișcat la trecutul acesta.

Despre mine, nu mai spun nimic. Aici în singurătatea mea deseori mă gîndesc la ședințele de sîmbătă seara ale „Sămănătorului", la șezătorile noastre literare, și la visurile unei alte țări, ale unui alt popor ! Și mă gîndesc și la barba de apostol și la ochii plini de căldură ai unui prieten al nostru. Orice-o fi, dv. nu ne puteți fi decît prieten.

Poate am lunecat prea mult în gînduri și amintiri.

Vreau numai să vă comunic ceva pentru „Neamul Românesc" și am sfîrșit. [...].

Dacă voiți să dați un articol pentru numărul excepțional al „Sămănătorului", vă mulțumesc. Vă rog să-l trimiteți la „Minerva" pînă la 18 a.c.

Și vă rog să mai primiți din parte-mi toate sentimentele de dragoste și admirație.

Al Dumneavoastră,

Mihail Sadoveanu

P. S. [...].

(Bibl. Acad., Corespondența N. Iorga, vol. 48, nepaginat)

XIII

R. Vîlcea
23. IX. 1916

Mult Stimate Domnule Iorga,

Abia acum pot să Vă mulțumesc pentru bunăvoința ce mi-ați arătat[45]. Am fost la București, m-am prezintat Domnului ministru Duca și D-sa mi-a pus în vedere 300 franci lunar pentru colaborarea regulată la „Gazeta ostașului". Mi-a lăsat libertatea să rămîn deocamdată la Rîmnicu V[îlcea], fiind aici traiul mai ieftin. M-am angajat să scriu și la „Universul", de unde mi s-a făgăduit 100 franci

---

tură cu acest fapt, îi comunica, totuși, lui Șt. O. Iosif la 8 ianuarie 1907 : „...Parcă acum mă pătrunde ca o mulțumire adevărata însemnătate a retragerii lui Iorga de la *„Sămănătorul"* (cf. *Corespondență Șt. O. Iosif, D. Anghel, Natalia Negru*, ediție îngrijită de Horia Oprescu, București, 1969, p. 349).

[44] N. Iorga nu a trimis materialul solicitat (vezi „Semănătorul", an. V, nr. 52 din 24.XII.1906).

[45] N. Iorga a intervenit în favoarea scriitorului la ministrul liberal I. G. Duca.

BDD-A1518 © 1971 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 13:41:53 UTC)

lunar. Deocamdată sînt la adăpost, și D-voastră vă mulțumesc mai întăi. De pierdut am pierdut totul ce biet am avut, nemții ne-au dus cu automobile pînă și mobila din casă. Pierderea noastră și a altora ca noi, se-nțelege, nu poate însemna nimic cînd e vorba să se cîștige neamul nostru pe el însuși. Nici nu se tînguie nime pentru pierderi ; le așteptam, le doream chiar, dorind trecerea Carpaților. [...].

Dacă îmi dați voie o să scriu cîte ceva și pentru „Neamul Românesc" pe care-l împodobiți cu superioarele, caldele și adîncile articole.

Cu deosebită stimă

Ion Agârbiceanu
str. Tabaci 49.

Mă închin, cu toată familia, doamnei.

Alătur, chiar acum, un articol.

De credeți că e bine, vă rog scrieți ceva împotriva zvonurilor cu „trădările" ardelenilor. E de neînchipuit cît de ușor crede publicul de-aici astfel de zvonuri. Și, — e păcat și e primejdios.

Ac[elași].

(Bibl. Acad., Corespondența N. Iorga,
vol. 264, f. 192)

XIV *

Prea stimate Domnule Iorga,

Nu găsesc cuvinte spre a vă mulțumi cum simt, în numele familiei mele și al meu, pentru pomenirea morții fratelui meu, sublocotenentul Emil Rebreanu [46]. Familiei noastre încercate, care, în afară de sărmanul Emil, ucis mișelește, a mai pierdut încă doi copii în război, cuvintele relatate în ziarul d-voastră respectat [47] îi sînt o mîngăere după atîta jale și suferințe.

Dumnezeu să vă ajute și să vă răsplătească !

Cu cea mai adîncă stimă

Liviu Rebreanu

str. Primăverii 19.

29.IX.1919

(Bibl. Acad., Corespondența N. Iorga,
vol. 280, nepaginat)

[46] Prototipul lui Apostol din *Pădurea spînzuraților*.

[47] Este vorba de un portret din galeria „oamenilor cari au fost".

* În timp ce materialul se afla sub tipar, prof. B. Theodorescu a tipărit această scrisoare (v. „Manuscriptum", nr. 3/1971, p. 16).

BDD-A1518 © 1971 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 13:41:53 UTC)